

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Сьогодні здатність до генерації, використання та розповсюдження нових знань стає основою національної конкурентоспроможності та базовою передумовою прискореного інтенсивного соціально-економічного зростання. Прогресивними загальносвітовими тенденціями нині є перехід до економіки знань, глобальний характер функціонування економічних систем та посилення їх соціальної спрямованості. Формування економіки знань – один із найважливіших напрямів економічної політики в усіх розвинених країнах світу. У зв'язку з цим перед Україною постає завдання переходу до якісно нового, заснованого на знаннях, наукових досягненнях, інноваціях етапу розвитку економіки.

Характерними ознаками економіки, яка базується на використанні знанневих чинників, є домінування в структурі ВВП високотехнологічних галузей та інтелектуальних послуг, формування переважної частки національного прибутку за рахунок інноваційної або технологічної ренти, високий рівень капіталізації компаній, основна вартість яких формується завдяки нематеріальним активам, тобто інтелектуальної складової. Економіка знань є підґрунтям і головною складовою «інноваційної економіки». Її фундаментальна основа – це продуктивні знання та якісна змістовна освіта, які обумовлюють спроможність до втілення гуманітарно-інтелектуального капіталу у результати виробничої діяльності. Головна відмінність економіки знань від так званої «товарної економіки» полягає у безперервному технологічному оновленні виробництва та самовідтворенні його «знанневих» чинників, їх невідчуженні в процесі економічного обміну, швидкому оновленні та відносній доступності для використання.

Інформація і знання характеризуються якісно новими рисами. Для корпорацій індустріальної епохи характерна наявність величезних матеріальних активів. Інформаційна епоха породила новий тип корпорацій, матеріальні активи яких порівняно мізерні. Як зауважує Т. Стюарт, «для інтелектуальних компаній характерне намагання звільнити свої баланси від основних фондів. Штаб-квартира розміщується в орендованому приміщенні, замість того, щоб утримувати власні вантажні парки, виробничі компанії користуються для перевезень продукції найнятим автотранспортом...» [1].

Провідна роль інформації і знань виявляється й у тому, що вона змінює тип людини. Століттями людина, за визначенням А. Сміта, була людиною економічною, адже її праця, все її життя були боротьбою з нужденністю, за виживання, за задоволення насамперед матеріальних потреб. Матеріальні потреби і матеріальні інтереси визначали всю життєдіяльність людини і суспільства [3].

Розвиток продуктивних сил, зростання технічної озброєності праці, значне підвищення її продуктивності за порівняно невеликої зайнятості забезпечують такі обсяги виробництва матеріальної продукції, коли стає реальним більш-менш повне задоволення матеріальних потреб. Тим самим створюються можливості для швидкого розвитку сфери послуг – освіти, науки, культури і т. ін., тобто галузей, які забезпечують зростання людини, її освітнього, професійно-технічного і культурного рівнів. У результаті комплексної механізації та автоматизації виробництва, коли людина виводиться з безпосереднього виробництва, перетворюється з виконавця виробничих операцій на наладчика і регулювальника виробництва, з одного боку, відбувається науково-технічне і культурне зростання людини, підвищення ролі в її діяльності розумової праці, з іншого – відбувається перехід від людини економічної до людини творчої, в житті та праці якої елементи творчості є провідними. Отже, інформація і знання шляхом інтелектуалізації праці зумовлюють всесвітньо-історичні зрушення у розвитку людини, коли найбільшою мірою і масово розкриваються здібності та таланти людини, коли людина стає господарем своєї долі.

Інформація і знання істотно змінили уявлення про зміст інноваційного типу розвитку і шляхи його здійснення. Як відомо, Шумпетер Й. обґрунтував цей тип розвитку ще на початку ХХ ст., тобто в індустріальну епоху, задовго до виникнення інформаційного (постіндустріального) суспільства, а отже, до того, як інформація і знання перетворилися на новий фактор виробництва. Все це зумовило те, що Шумпетер бачив форми прояву інноваційного типу розвитку в таких процесах: виробництво невідомого споживачам нового продукту чи продукту з якісно новими властивостями; впровадження нового засобу виробництва, в основу якого не обов'язково покладено нове наукове відкриття, і може бути застосований новий підхід до комерційного використання продукції; освоєння ринку збуту галуззю промисловості країни, незважаючи на те, чи існував цей ринок раніше; залучення нових джерел сировини та напівфабрикатів, незалежно від того, чи існували ці джерела раніше; введення нових організаційних та інституційних форм, наприклад, створення монопольного становища або послаблення монопольного становища іншого підприємства [2; 3].

1. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Т. Стюарт // Новая постиндустриальная волна на Западе: Антология. – М.: Academia, 1999. – С. 377.

2. Чухно А.А. Сучасні економічні теорії / А.А. Чухно, П.І. Юхименко, П.М. Леоненко. – К.: Знання, 2007. – 878 с.

3. Чухно А.А. Интеллектуальный капитал: сутність форми і закономірності розвитку / А.А. Чухно // Економіка України. – 2002. – № 11. – С. 48-55; № 12. – С. 61-67.

Ілляшенко, С. М. Визначення особливостей економіки знань [Текст] / С. М. Ілляшенко, В. О. Щербаченко // Маркетинг інновацій і інновації у маркетингу : збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції, 26-28 вересня 2013 р. / Відп. за вип. Ю.М. Гладенко. - Суми : ТОВ "ДД "Папірус", 2013. - С. 111-112.